

ivo urbančić: pitanje hudoletnjaku

Drug Hudoletnjak je govorio da kritika treba da se utemelji na odnosu, odnosno suprotstavljanju **idealiteta** i **realiteta** socijalizma. Ako se to može, ja nemam ništa protiv toga, samo bih hteo čuti šta je ta ideja socijalizma koja lebdi u svojoj izlizanoj samorazumljivosti negde oko nas, i onda, ko je taj koji za tu ideju

zna, gde on stoji, koji je temelj na kome on stoji kada izriče tu ideju koja je van svega postojećeg i ujedno nastupa kao regulativ. Mene to razdvajanje ideje i realiteta socijalizma veoma jako podseća na Platonov idealizam, pa se pitam, dokle ćemo se zavaravati ovim šajnpoblemima,

dokle ćemo obnavljati taj „socijalistički platonizam“, dokle ćemo posle Hegela i Marxa gledati taj privid različitosti Sein — Sollen kao istinu, tu nemoć ideje da je puki regulativ, kako kaže Hegel, a ne zbilja. Zar nije već vreme da shvatimo metafiziku u njenom **rescendentnom** (ovostranom) suvremenom obliku?

boris hudoletnjak: odgovor urbančiću

Da najprije ponovim u osnovnim crtama šta sam rekao: Teza o kritici svega postojećeg može se shvatiti u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu. Kada se shvati u kvantitativnom smislu onda je subjekt te kritike određen ili personalno ili strukom, recimo u smislu filozofije ili strukom u smislu angažovanja intelektualaca, ili strukom u smislu angažovanja političara. Dakle, jednom rečju, subjekt kritike može se s obzirom na odnose između postojećeg, odnose u društvu, odnose zbiljnosti sferno-opsegovno odrediti.

Nasuprot tome, postavio sam tezu da ovu kritiku svega postojećeg valja shvatiti, po mom mišljenju, kvalitativno, a u tom smislu subjekt

kritike svega postojećeg može biti samo proces postajanja socijalizma kao realnosti. U horizontu tako shvaćene teze subjekt kritike je „historijski subjekt“, to znači: svaki čin i misao kritike u zbiljnosti **ukoliko** ispunjava uvjete historijskog subjekta, ukoliko se uzdiže do tog nivoa.

„Ideja“ socijalizma upotrebljena je kao termin također **uvjetno**: Ja smatram da ta ideja „jeste“ pitanje našeg života upravo zato što nije dana u modusu prezentne određenosti, norme itd. već sve stoji do toga da je nađemo, da se prema njoj neprestano određujemo, da iz njena teorijski određena sadržaja — koji je strogo uzevši u cijelini negativno-kritički artikuliran: kritika

uvjeta života, sistema života pod zakonom produkcije kapitala — iznađemo, u modusu „ideje“ relevantne za zbiljnost, jednostavne elemente za osvjetljavanje života, koji ne bi stajao pod važnjem tih zakona. „Regulativnost“ je također uvjetna. „Kritika svega postojećeg“ kao momenat socijalizma, „ideja“ i „bit“ socijalizma — to su momenti u procesu **destruktivne dijalektike** — njen motor upravo i jest apscenija ideje u zbiljnosti — stoga se ne mogu odrediti definitarno, konkretni im sadržaj uvijek ovisi o stupnju i „izgledu“ procesa u cijelini — ali zato nisu manje pitanja vrijedni.

IDEJA I IDEAL

Dijalog između drugova Urbančića i Hudoletnjaka o ideji socijalizma svakako zaslužuje pažnju, jer pitanje o potrebi i opravdanosti ili neopravdanosti takve ideje ima životni značaj. Isto tako nije beznačajno da li neko ko zastupa takvu ideju stoji na idealističkim pozicijama, recimo, Platonovog ili Hegelovog tipa, kako izlazi iz pitanja koje je postavio drug Urbančić. Po mom mišljenju tu se krije jedan nesporazum. On se sastoji u tome što se ne pravi razlika između ideje i ideala.

Reč „idealizam“ se u literaturi javlja u dva osnovna, ali bitno različita značenja. Jedno je kada se o idealizmu govori kao pravcu u filozofiji koji celokupnu realnost u njenom postanju i bivstvovanju želi objasniti pošav od ideje (ili uopšte duhovnog i psihičkog), kao osnove ili prouzroka svega, kako se to čini u filozofiji Platona, Hegela i dr., a drugo je kada se, uglavnom u običnom govoru, kaže da je neko idealist misleći pri tome na to da se rukovodi idealima, dakle u etičko-moralnom smislu. Takođe se dvoznačno upotrebljava reč „materijalizam“: kao **objašnjenje sveta** na osnovu materije i kao **životne orijentacije** pojedinih ljudi prema uživanjima i materijalnim dobrima (u smislu hedonizma itd.), kao jedinim ili najvišim vrednostima. Naravno, to su onda sasvim različiti pojmovi koje ne treba

gligorije zaječaranović

mešati. Na to je skrenuo pažnju još Engels. Očigledno je da materijalist u filozofiji može biti idealist u životu, u smislu priznavanja ideala i borbe za njih, kao što neki idealist u filozofskom shvatanju sveta u običnom životu može biti pravi „materijalist“ po onome kako i zašto živi. Idealizam na osnovu ideje i idealizam na osnovu ideala treba, prema tome, strogo razlikovati.

Kant je doduše ideal dovodio u vezu s idejom, ali ih je ipak razlikovao u tom smislu da je ideja pomisljena samo apstraktno i bez realiteta, a ideal je ideja **in individuo**, uzor za neku stvarnost koji traži realizaciju. U stvari, pod idejom se u filozofiji misli nešto što je kao večna suština uvek prisutni osnov realiteta, dok u običnom govoru znači prosto neku pojedinačnu zamisao. Ako se jedna ideja, koja se odnosi na ljudski način života, zamisli kao realizovana, u ma kome vremenu, onda je to ideal, koji se poglavito odnosi na budućnost, kao istinski interes i želja čoveka. Tako se i socijalizam ne može smatrati prosto idejom. Socijalizam je više od toga. Ali on nije ni samo ideal. Tu dolazimo na spor o tome kako se odnose bitak i trebanje (Sein und Sollen), tj. ono što jest i ono što treba da bude. Hegel je odbacio razliku između stvarnosti i ideala, podsmehnuvši se onome što samo **treba** da bude, a **nije**. Na osnovu te nove pozicije

uspostavlja se identitet između bitka i trebanja. Ali ako bi tako bilo, onda bi svako zalaganje za bolje, svaka borba za novo, bili suvišni i nepotrebni. Marksova pozicija nije identitet bitka i trebanja nego jedinstvo, koje se uspostavlja, veoma posredovano, s mnogo međučlanova.

Ne bi se moglo s pravom reći da je Marks bio idealist, kao i drugi posle njega, zbog „ideje socijalizma“. On je u **Nemačkoj ideologiji** i drugde govorio o komunizmu ne kao o nekom idealu koji nema veze sa stvarnošću nego kao o realnom kretanju društva. Ali to ne znači da u njegovoj teoriji nedostaje ideal. To se očigledno vidi iz toga što, recimo, u **Kritici Goetskoga programa** govori o budućem komunističkom društvu, određujući razlike između njegove niže i više faze.

Ako se, dakle, pita o tome gde se može naći ta „ideja socijalizma“, onda možemo ukazati ne samo na socijaliste-utopiste, na Marxa i njegove sledbenike, čija dela govore o socijalizmu, nego i na realne snage koje se danas u svetu bore za ostvarenje socijalizma, s više ili manje uspeha, ali koje su već dosada učinile da je socijalizam svetski proces, a ne samo ideja. Socijalizam je tako postao praksa ostvarenja ideala, ideal u ostvarenju. To ostvarenje teče sporo i s mnogim devijacijama, jer to zavisi od realnih snaga i situacija, ali ipak napreduje.